

Televisiokasvatus lapsiperheissä

On kovin vaikea löytää empiirisesti ja teoreettisesti uskottavia analyysejä esimerkiksi siitä, mikä tarkemmin ottaen olisi vanhempien rooli lasten ja television 'välissä'. Tutkimusten johdannoissa korostetaan usein lasten aktiivisuutta tv-ohjelmien katsojina ja tulkitsijoina samoin kuin sitä, että vanhemmilla, sisaruksilla ja tovereilla on suuri merkitys mediataitojen kehittämisessä. Empiirisessä työssä nämä ajatukset kuitenkin unohtuvat ja esimerkiksi vanhempien rooli kasvattajina pelkistetään muutamaksi enemmän tai vähemmän "itsestäänselväksi" muuttujaksi ("on tapana/ei ole tapana katsoa yhdessä lapsen kanssa"; ks. esim. Dorr et al., 1989). Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto osoittaa konkreettisesti, että useatkaan laajasti käytetyt käsitykset lapsista ja televisiosta eivät ole sittenkään

Artikkelissa lähestytään mediakasvatusta lapsiperheissä vanhempien näkökulmasta laajaan kvalitatiiviseen haastatteluaineistoon perustuen. Aineiston analyysi tuo konkreettisesti esille, että aiemmat käsitykset vanhempien vähäisestä kontrollista ja kiinnostuksesta vaikuttaa lasten ja median suhteeseen perustuvat virheellisiin oletuksiin perheiden sisäisten sääntöjen ja mediakasvatuksen luonteesta. Artikkelissa kuvattut empiiriset havainnot tulevat ymmärrettäväksi Jaan Valsinerin individuaalis-sosioekologisen kehityspsykologisen teorian valossa. Valsinerin kehittämissä teoriassa yhdistyy toisaalta lasten oma aktiivisuus ja luovuus ja toisaalta se itsestään selvältä tuntuva ajatus, että lasta autetaan – lapsen kehitys nähdään paitsi yksilöllisenä myös olennaisesti sosiaalisena tapahtumana.

niin itsestäänselviä. Lapsia ja televisiota koskevat muuttujat ovat siirtyneet tutkimuksesta toiseen ilman, että niiden relevanssia on koskaan kyseenalaistettu.

Myös vanhemmuutta koskevan kuvan ylenmääräinen pessimistisyys panee epäilemään, onko tutkimuksessa tavoitettu olennaisia asioita kasvatuksellisten prosessien luonteesta. Miksi vanhemmat eivät ottaisi huomioon yhdellä – ja vielä lasten kehityksen kannalta tärkeänä pidetyllä – elämänalueella sitä koskevia ohjeita ja suosituksia? Miksi vain televisio olisi poikkeus, kun yleensä asiantuntijoiden näkemykset ja niistä kehittyvä kulttuurinen tietämys tarjoaa vanhem-

mille viitekehysten ymmärtää kasvatustavoitteita ja -menetelmiä (ks. Valsiner 1987, 68-69).

Tämä kysymys on taustana tässä artikkelissa, ja siksi aikaisemmat käsitykset vanhempien roolista mediakasvattajina muodostavat luontevan lähtökohdan aineiston analyysille. Käsitykset vanhempien roolista ovat perustuneet ja perustuvat edelleenkin valtaosin normatiivisiin 'maallikkokäsityksiin'. Tämä ajatus on tullut vastaan 1980-luvulla syntyneessä laadullisessa tutkimuksessa erityisesti aikaisemman tutkimuksen kritiikkinä. Niinpä esimerkiksi Palmer (1986, 2) tuo esille, että kun yleensä uuden tutkimusalueen syntyessä lähdetään liikkeelle perustutkimuksesta, lapsia ja televisiota koskevassa tutkimuksessa perustutkimusta alettiin tehdä vasta 80-luvulla, vuosikymmeniä television tulon jälkeen. Saman asian hieman toisesta näkökulmasta esittävät myös Hodge ja Tripp (1986) vielä poleemisemmin.

Heidän mukaansa tilanne on paradoksaalisesti ollut se, että aikaisemmassa tutkimuksessa on pyritty todistamaan asioita, joita perustutkimuksen puuttuessa ei ole voitu ymmärtää. Tutkijat korostavat aidon perustutkimuksen tarvetta, todistamisen sijasta on aika ottaa asioista selvää (mt., 11). Ajatukset ovat uudelleen ajankohtaistuneet 90-luvulla David Buckinghamin töiden myötä (erityisesti Buckingham, 1993; 1996). Buckinghamin saamat tulokset vahvistavat monelta osin omia tuloksiani. Ne jäävät kuitenkin käytännöllisistä syistä tämän artikkelin aikaperspektiivin ulkopuolelle. Artikkelin perustuu Helsingin yliopiston Sosiaalipsykologian laitoksella loppusyksystä 1996 hyväksytyyn lisensiaatintutkimukseeni (Kytömäki, 1996).

80-luvun aikana tehdyissä kvalitatiivisissa tutkimuksissa on varsin yhtenevästi korostettu tiettyjä aikaisempaan tutkimukseen liittyviä ongelmia, jotka ovat estäneet lasten ja television välisen suhteen laajempaa ymmärtämistä. Esimerkiksi Hodge ja Tripp (1986, 2-10) tuovat tutkimuksensa johdannossa esille keskeisinä seuraavat lähtökohdat, joita aikaisemmassa tutkimuksessa ei ole teoreettisesti eikä metodologisesti pystytty ratkaisemaan.

- lapset ajattelevat
- lapset toimivat sosiaalisissa verkostoissa
- lapset kehittyvät.

Australialaistutkijoiden työssä, jossa tarkastellaan semioottisesta viitekehyksestä erityisesti yksittäisten ohjelmien tulkintoja eri ikäisten lasten näkökulmasta, nämä kolme lähtökohdtaa liittyvät läheisesti merkityksen ja tulkinnan käsitteisiin. Nämä käsitteet ovat tässäkin tutkimuksessa mukana, vaikkakin hieman yleisempinä lasten aktiivisuuden, arkielämän sosiaalisuuden ja tässä sosiaalisessa kontekstissa tapahtuvan kehityksen tasolla.

Tämä tutkimus ei pyri arvioimaan sitä, miten hyvin vanhemmat täyttävät tietyt ennalta asetetut normit. Kohteena on ennen kaikkea vanhempien oma näkökulma mediakasvatukseen. Miten vanhemmat kertovat toimivansa, miten he perustelevat ajatuksiaan ja millaisia merkityksiä he antavat lasten ja television suhteeseen liittyville keskeisille käsitteille ja asiantuntijaohjeille? (Lasten näkemyksistä tarkemmin Kytömäki 1996).

Tutkimuksen kohteena olevien varhaisnuorten huomioonottaminen merkitsee sitä, että kehityksen näkökulma on tutkimuksessa tärkeä. Tutkimuksen teemoista se liittyy ilmeisimmin vanhempien kasvatuksellisen roolin hahmottamiseen. Alunperin virolaisen, nykyisin Yhdysvalloissa asuvan Jaan Valsinerin kirjassaan *Culture and the Development of Children's Action* (1987) esittämät ajatukset nousivat

tässä tutkimuksessa merkittäviksi, koska ne mielenkiintoisella tavalla tekivät tehdyt empiiriset havainnot ymmärrettäviksi. Valsinerin kehittelemässä teoriassa yhdistyy toisaalta lasten oma aktiivisuus ja luovuus ja toisaalta se itsestään selvältä tuntuva ajatus, että lasta autetaan. Tässä viitekehityksessä yksilön kehittyminen nähdään sekä yksilöllisenä että olennaisesti myös sosiaalisena tapahtumana. Haastattelujen pohjalta tehtyjen havaintojen tulkitseminen Valsinerin teorian valossa auttoi päättämään kokonaan uudenlaiseen käsitykseen vanhempien harjoittaman televisiokasvatuksen luonteesta – ja sitä kautta myös aikaisempaa realistisempaan kuvaan vanhempien vastuullisuudesta lasten ja television suhteen.

Aineisto ja menetelmä

Tämän artikkelin pohjana olevan tutkimuksen televisio-ohjelmien vastaanottoa ja televisionkatselua lapsiperheissä koskeva aineisto kerättiin Tampereella keväällä ja kesällä 1988 käyttäen puolistrukturoituja henkilökohtaisia haastatteluja. Haastattelut kattoivat laajan joukon teemoja perheen katselutavoista aikuisten ja koululaisten mielihelmiin. Tämä artikkeli perustuu vanhempien haastatteluihin ja koskee mm. heidän suhdettaan lasten katseluun, perheen yhdessäkatselutilanteita, katselun kontrollia ja lasten kanssa ohjelmista käytyjä keskusteluja. Tutkimuksesta on aiemmin julkaistu useita, erityisesti aikuisten omaa televisiosuhdetta koskevia osatutkimuksia (mm. Alasuutari, 1991; Alasuutari, Armstrong and Kytömäki, 1991; Kytömäki, 1991; Lempiäinen ja Virtanen, 1991).

Tutkimuksen otos tehtiin tamperelaisten koulujen oppilasluetteloista. Aineiston monipuolisuuden varmistamiseksi otokseen valittiin kuusi erityyppistä ala-asetta ja kolme yläastetta siten, että ne sijaitsivat mahdollisimman erilaisilla alueilla. Mukana oli keskustan kouluja, lähiöiden kouluja ja kaksi koulua perinteisiltä puutaloalueilta. Eri sosiaaliryhmien lisäksi tällä valinnalla tavoitettiin myös erilaisia ohjelmatarjontatilanteita. Suurimmassa osassa keskustan taloja näkyvät Yleisradion, silloisten MTV:n ja Kolmostelevisiön ohella myös kaapeli- ja satelliittikanavat.

Haastattelijat Marja Alastalo ja Marja Ikkala laativat tutkimuksen otannan. Koulujen oppilasluetteloista poimittiin satunnaisotannalla kaikkiaan 180 nimeä niin, että niistä puolet oli poikia ja puolet tyttöjä. Nimistä puolet oli varalla mahdollisten kieltäytymisten vuoksi. Tutkimus otettiin kuitenkin erittäin hyvin vastaan, eikä varanimiä juurikaan tarvinnut käyttää. Kaikkiaan tutkimuksessa haastateltiin 90 tamperelaisperhettä, joista valtaosassa (80 perhettä) haastateltiin jompaa kumpaa vanhemmista; 10 satunnaisesti valitussa perheessä haastateltiin molempia vanhempia. Yhdeksänkymmenen haastatellun perheen lapsista yhtä ei useista yrityksistä huolimatta onnistuttu tavoittamaan, ja näin haastateltuja lapsia on kaikkiaan 89, haastateltuja vanhempia kaikkiaan 100.

Haastattelut nauhoitettiin ja purettiin nauhoilta kirjoitetuksi tekstiksi. Sellaisenaan ne ovat tallennettuina tekstinkäsittelyyn soveltuvassa muodossa levykkeillä, jolloin niihin on analyysivaiheessa voinut soveltaa laadullisten aineistojen käsitteilyyn tarkoitettua ohjelmaa (ZyINDEX). Laadulliseksi tutkimukseksi aineisto, joka siis sisältää lähes sadan koululaisen ja heidän vanhempansa haastattelun, on jopa tilastollisessa merkityksessä suhteellisen suuri. Ennen kaikkea se on kuitenkin suuri aineiston koon vuoksi. Kaikkiaan analysoitavana on ollut noin 1800 A4-sivua.

Textissä käytetään paljon haastattelusitaatteja kunkin aiheen tai teeman havainnollistamiseksi. Käytetyt esimerkit on pyritty valitsemaan kunkin teeman illustroinnin kannalta mahdollisimman edustaviksi. Sitaatteja on luettavuuden parantamiseksi lievästi toimitettu mm. jättämällä kirjoitettua tekstiä ja asian ymmärtämistä ajatellen tarpeettomat lisäsanat (tuota, niinku jne) pois. Jokaiseen sitaattiin on merkitty haastattelijan nimikirjaimet (MA tai MI), haastattelun nume-

ro ja lasten osalta haastattelun sukupuoli ja ikä (esim. T 14).

Välinpitämättömät vanhemmat?

Lapsia ja televisiota koskevassa tutkimuksessa vanhempien rooliin kasvattajina on kiinnitetty suhteellisen paljon huomiota. Aihepiiriä koskevat tutkimukset ovat perinteisesti sisältäneet normatiivisen mallin siitä, kuinka vanhempien odotetaan toimivan. Yleensä esitetään enemmän tai vähemmän eksplisiittisesti, että vanhempien olisi paikallaan ainakin

- kontrolloida katseluun käytetyn ajan määrää
- kontrolloida katseltavien ohjelmien soveltuvuutta
- katsella ohjelmia yhdessä lasten kanssa.

Viimeksi mainittua seikkaa ei ole pidetty tärkeänä itsessään. Ajatuksena on tarkemmin ottaen se, että vanhempien olisi hyvä "to take an active role in mediating their children's experiences with television" (Dorr et al. 1989, 35). Englanninkielisessä kirjallisuudessa yleisellä käsitteellä 'mediation' voidaan tarkoittaa keskustelua ohjelmista, apua ohjelmien ymmärretyksi tekemisessä ja keskustelun avulla tapahtuvaa katselupäätöksiin vaikuttamista – erityyppisten ohjelmien katselun paheksumista tai vastaavasti rohkaisemista (Lin & Atkin 1989, 59). Käsitteeseen voidaan kuitenkin sisällyttää myös laajempi joukko kasvatuksellisia prosesseja, esimerkiksi vaikuttaminen siihen, miten lapset ohjelmia tulkitsevat ja arvioivat (esim. Dorr 1986). Kun seuraavassa pyritään tarkastelemaan vanhempien roolia 'television ja lasten välissä', on perusteltua käyttää mahdollisimman kattavaa käsitettä. Jatkossa 'mediation', joka tuntuu sisältävän ajatuksen jostain erillisestä ja muusta kasvatuksesta poikkeavasta tehtävästä, suomennetaan yksinkertaisesti kasvatukseksi tai televisiokasvatukseksi.

Empiirisessä tutkimuksessa on yleensä tyydytty varsin suppeaan kasvatuksen määritelmään. Usein tähän on syynä se, että kiinnostuksen kohteena ovat ennen kaikkea soveliaaksi ajattelun televisiokasvatuksen (esimerkiksi säännöllisen yhdessäkatselun) vaikutukset, jolloin itse kasvatuksen luonne tai sisältö ei varsinaisesti ole ollut tutkimusongelmana.

Tutkimus on tuottanut toistaiseksi aika pessimistisen kuvan vanhempien kasvatuksellisista ponnisteluista ja niiden tuloksista. Niinpä esimerkiksi erään viimeaikaisen tutkimuksen (Dorr et al. 1989) tulokset tukivat tutkijoiden mukaan aikaisempaa käsitystä siinä, että vanhemmat katsovat ohjelmia yhdessä lastensa kanssa lähinnä silloin, kun molemmilla on samat mieltymykset. Seurauksena tästä on tutkijoiden mukaan se, että vanhemmat katsovat televisiota enemmän vanhempien lasten kanssa, vaikka juuri nuoremmat lapset hyötyisivät tästä eniten. Toisaalta tutkimuksen saamat heikot korrelaatiot yhdessäkatselun ja positiivisten seurausten välillä saivat tutkijat pohtimaan sitä, että yhdessäkatselu saattaa olla "televisiokasvatusta kuvaavaksi indikaattoriksi epätäydellinen" (Dorr et al. 1989).

Tämäntyyppisiä tutkimuksen sisältöä koskevia varauksia ei läheskään aina esitetä edes tieteellisessä tekstissä. Erityisesti tutkimukset, joissa on selvitetty katselusaantöjä ja -kontrollia, ovat saaneet tutkijat tekemään suoraviivaisia vanhemmuutta koskevia tulkintoja. Niinpä esimerkiksi ruotsalainen sosiologi Marianne Svenning (1988, 190-191) päätyy pitämään vanhempia "huonoina sensoreina", ja vastaavasti saksalaiset tutkijat Baacke, Sander ja Vollbrecht (1990, 334) pitävät vanhempien välinpitämättömyyttä lasten mediakulutuksen suhteen "kauhistuttavana".

Suomalaisessa tutkimuksessa ja sitä koskevassa julkisuudessa ei kovin usein näe näin suoria vanhempien toimintaa arvioivia johtopäätöksiä. Pikemminkin näyttää

olevan niin, että tutkimusta käsiteltäessä pyritään joko antamaan ohjeita vanhemmille (esimerkiksi yhdessäkatselun tärkeys) tai esittämään faktoina tutkimustuloksia erityisesti väkivaltaohjelmien katselun vaikutuksista ja katselun määristä (televisioväkivaltaa koskevan suomalaisen keskustelun yhteenveto: Hemánus 1988). Vaikka tutkimustulokset esitetään tosiasiatietoina, kertovat ne samalla välillisesti siitä, että kaikki vanhemmat eivät kontrolloi lastensa katselua (on olemassa lapsia, jotka katsovat "raakaa videoväkivaltaa" tai lapsia, jotka katsovat televisiota "puolet valveillaoloajastaan" tai "jopa yhdeksän tuntia päivässä"). Tällä tavoin myös tämä julkisuus on keskeinen, jollei keskeisin tapa välittää tietoa siitä, mitä yleisön odotetaan tekevän ja kiinnittää vanhempien huomio lasten katselun sisältöön ja määrään.

Missä määrin edellä esitettyjen tulosten voi katsoa aidosti kuvaavan tosiasiallista televisiokasvatusta lapsiperheissä? Vähintäänkin voinee sanoa, että kaikkiaan perheissä tapahtuvia, televisioon liittyviä kasvatuksellisia prosesseja ymmärretään toistaiseksi vähän, ja että kyseessä on paljon monimutkaisempi asia kuin mitä erityisesti kyselytutkimukset ovat olettaneet sen olevan. Leichterin (1979) televisiokasvatukselle antama määritelmä kiinnittää huomiota kasvatuksellisten prosessien laajaan skaalaan sisällyttämällä siihen mm. perheen tavan valita, tulkita, kritisoida, vahvistaa, täydentää, vastustaa tai muuntaa nähtyä aineistoa (Leichter 1979, 32; sit. Bryce & Leichter 1983, 310).

Vanhemmuutta koskevien päätelmien tekeminen erityisesti lomakekyselyjen perusteella tulee ongelmalliseksi jo katselua koskevien sääntöjen tiedostamattoman luonteen vuoksi. Erityisesti harvalukuiset etnografiset tutkimukset ovat painottaneet sitä, etteivät televisioon liittyvät säännöt useinkaan ole eksplisiittisesti ilmaistuja. Useimmiten tällaiset säännöt ovat "piilossa arkielämän toiminnoissa, tahattomia ja tapahtumahetkellä huomaamattomia" (Bryce & Leichter 1983). Irene Goodman on eräs ensimmäisistä tutkijoista, joka on kiinnittänyt huomiota siihen, että olemassa oleva sosiaalipsykologinen perhetutkimus on sovellettavissa myös tutkittaessa televisiota arkisessa perhe-elämässä (Goodman, 1983). Erityisesti implisiittiset säännöt perhe-elämän vahvana, näkymättömänä voimana ovat hänen mukaansa jääneet huomiotta tutkimuksen keskittyessä eksplisiittisiin sääntöihin (mt. 410-411). Perhetutkimuksen näkökulmasta tulos, jonka mukaan perheessä ei olisi televisionkatselua koskevia sääntöjä, on yksinkertaisesti mahdottoisuus. Sen sijaan mahdollista on, ettei perheessä ole katselua koskevia julkilausuttuja sääntöjä. Julkilausuttujen sääntöjen luomista edellyttävä tilanne saattaa syntyä televisionkatselun suhteen esimerkiksi silloin, kun joku perheenjäsen yllättäen kiinnostuu ohjelmista, jotka perheessä aikaisemmin on jätetty itsestäänselvyytenä katsomatta (mt. 415).

Yleisimmin mainitut vanhempien kasvatukselliset tehtävät, ohjelmien ja katselumäärien kontrollointi ja yhdessäkatselu, ovat mukana seuraavassa empiirisessä analyysissä. Ensimmäisen lähtökohdan haastatteluaineiston tarkastelulle tarjoaa kuitenkin edellä hahmotunut paradoksi. Kuinka on selitettävissä se, että tutkimuksessa saadaan vuodesta toiseen samanlaisia tuloksia, ts. että vanhemmat eivät näytä ottavan yhteiskunnallista keskustelua huomioon. Sellaisinaan aikaiseman tutkimuksen tulokset ovat tämänkin tutkimuksen valossa todellisia. Näyttää jopa siltä, etteivät vanhemmat ottaisi lapsia ja televisiota koskevaa keskustelua huomioon edes puhuessaan lapsista julkisesti. Valtaosa vanhemmista esimerkiksi kertoo, ettei heillä lasten katselua mitenkään rajoiteta. Osittain paradoksi voi heijastaa jo edellä mainittuja implisiittisiä, julkilausumattomia sääntöjä. Mutta kyse on selvästi jostain muustakin. Vanhemmat voisivat toki painottaa kasvatuksellista aspektia haastatteluissa niin halutessaan tai ainakin jättää avoimesti ja spontaanisti kertomatta, ettei heillä lasten katselua rajoiteta.

Lasten erityislaatuisuuden hyväksyminen

Tutkijoita on todennäköisesti aiemminkin hämmästyttänyt se, miten vähän moraalisenä kysymyksenä lasten katselu haastattelujen valossa näyttäytyy. Vanhemmat vain toteavat, millaisia ohjelmia heidän lapsensa tavallisesti seuraavat. Heillä ei selvästikään ole tarvetta puolustella lasten katsovan ohjelmia "vain ollessaan väsyneitä" tai "pelkkänä viihteenä". Se, että lapset katsovat erilaisia seikkailu- ja poliisisarjoja, komedioita tai saippuaopperaa, todetaan itsestäänselvytenä. Tämä neutraali toteavuus korostuu koko haastatteluaineiston kontekstissa, koska aikuiset omasta katselustaan puhuessaan tuovat television esille korostetun moraalisenä kysymyksenä. Aikuiset pitävät tärkeänä erottautua sellaisesta katsojasta, joka television vaaroja tiedostamatta uppoutuu sen eskapistiseen maailmaan (Alasuutari, 1991).

Toinen hämmästyttävä piirre vanhempien haastatteluissa on se, kuinka vähän niissä tuodaan esille ohjelmien ja niiden katselun käyttämistä edistämään kasvatuksellisia päämääriä positiivisella tavalla. Tätä ei toki haastateltavilta osattu kysyäkään, ja harvinaiset viittaukset tämällyypisiin ajattelutapoihin tulevat esille vain ohimennen. Tämllytyypisten tilannekuvausten harvinaisuus saattaisi antaa aihetta olettaa, ettei ohjelmia yksinkertaisesti käytetä tavoitteellisesti. Kyse lienee kuitenkin siitä, että kasvatuksellisten tavoitteiden edistäminen on eräs katselun tiedostamattomimpia puolia. Jälkimmäistä vaihtoehtoa tukee mm. se, että James Lull'in laajaan osallistuvaan havainnointiin perustuvassa tutkimuksessa yhdeksi keskeiseksi katselun mahdollistamaksi sosiaaliseksi käyttömuodoksi osoittautui sosiaalisen oppimisen edistäminen (Lull 1980). Osaltaan positiivisten kasvatustavoitteiden tiedostamattomuus ja siten niiden puuttuminen vanhempien kuvauksista kuitenkin korostaa vaikutelmaa, ettei lasten katselusta enmmälti huolehdi.

Seuraavanlainen, varsin tavallinen kertomus lasten katselusta voidaankin helposti tulkita välinpitämättömyydeksi.

– Ei häntä oo nyt oikeestaan rajotettu, viikonloppuna varsinkin on oikeestaan saanut katsoa mitä haluaa.

Ootko sä yleensä kontrolloinut, kuinka paljon lapset saa katsoa tv:tä?

– Ei sillä tavalla. Mutta jos siinä istutaan oikeen kauan, niin kyllä minä sitten saatan komentaa, että pihalle tai jotain muuta tekemään. Ei oo hyvä silmillekään, tai jotain muuta perusteluna. Mutta ei se oo sillä tavalla, että sitä ois oikein pohdittu perheen kesken, että näin ja näin ja näin paljon. MI, 40 (P 13)

Kun kuitenkin tarkemmin lukee läpi haastattelukokonaisuuksia, ei tämä tulkinta tunnu saavan tukea. Kaikkein voimakkaimmin tulkintaa välinpitämättömistä vanhemmista vastaan puhuu se ymmärtämys ja arvostus, jolla vanhemmat suhtautuvat lastensa televisionkatseluun. Vanhemmat ovat erittäin hyvin selvillä lastensa suosikkiohjelmista ja siitä, että nämä reagoivat ohjelmiin ikäkaudelle ominaisella tavalla. Tämä on jossain määrin itsestäänselvää ajateltaessa nykyaikaista ydinperhettä, joka rakentuu perheenjäsenten keskinäisille tunnesuhteille. Vanhemmat antavat lapsilleen oikeuden määritellä hyvät ohjelmat omilla kriteereillään.

Tämä tasa-arvoinen suhde perheenjäsenten välillä ilmenee lasten ohjelmavalintojen arvostuksessa mm. niin, että lasten innostunut tapa reagoida ohjelmiin hyväksytään. Tämä tarkoittaa myös sitä, etteivät vanhemmat voi asettaa lasten pitämiä ohjelmia arvojärjestykseen.

– Meillä on kolme kanavaa ja meillä on tuossa tollanen vanha musta-valkoinen, josta näkee uutiset. Eikä muuta tarvi nähdä. Ei juurikaan kyllä riitoja oo. Sillon kun tulee Robin Hood, niin sillon ei saa katsoo mitään muuta, tää herra (haastateltavan veli) halua katsoo Robin Hoodin. MI, 36 (T 11)

Eräät vanhemmat tuovat esille senkin, miten he itse asiassa muutaman vuoden ajaksi ovat joutuneet luopumaan omien, tärkeinä pitämiensä ohjelmien katselusta. Sillä tavalla vanhempien arviointeihin liittyy arvoasetelma, että he saattaisivat toivoa lastensa katsovan muutakin. Se etteivät lapset näin tee nähdään kuitenkin osana heidän erityisluonnettaan, tämän muun aika tulee myöhemmin osana lasten kehitystä.

Oot sä yrittäny kasvattaa tavallaan teidän L:n sillee..?

– (keskeyttää) Kyllä joo, mutta ei se tossa iässä mielestäni vielä kovin paljon mene perille. Jos esimerkiksi näitä nuorisofilmejä, mitä on elokuviissa ollu, että yrittäis saada sitä, ei se ees viitti lähtee.. Että kyllä se on toi jännitys kaikki kaikessa vielä. MA, 35 (P 11)

Korostaessaan lasten erityislaatuista ohjelmien yleisönä vanhemmat itse asiassa määrittelevät suuren osan television tarjontaa eräänlaiseksi lasten- tai nuorisokulttuurin muodoksi. Kertoessaan lasten katsomien ohjelmien erityisyydestä he tulevat samalla myös kertoneeksi olevansa erilaisia kuin lapset. Näin siis vanhempien mielestä lasten katseluun ei voida soveltaa samoja normeja kuin aikuisten katseluun. Lasten suosimia ohjelmia aikuinen voi katsoa seuraksi tai viihteenä, lapsi innostuneena ja ”tosissaan”.

Lasten erityislaatuisuuden näkeminen on yksi osatekijä, joka mahdollistaa lasten katselun kuvaamisen neutraalilla, ei-moraalisella tavalla. Lasten uppoutumista suosikkiohjelmiinsa ei tarvitse selitellä, koska se on luonnollista ja jää aikanaan pois. Tämä ei kuitenkaan voi olla koko selitys. On välttämätöntä katsoa, miten vanhemmat laajemminkin näkevät lapsen ja television suhteen. Ensimmäinen käsiteltävä asia tässä suhteessa on se, miten vanhemmat hahmottavat oman perheensä tilanteen suhteessa paljon julkisuudessa olleeseen kysymykseen televisiota osana vapaa-aikaa.

Käsitykset soveliaasta katselun määrästä: ei me mutta ne muut

Kysymys siitä, kuinka paljon lapset ja nuoret uhraavat vapaa-ajastaan televisiolle, on ollut toistuva kiinnostuksen kohde tutkimuksessa uuden kuvamedian alkua ajoista saakka. Taustalla on ollut huoli television liiallisesta vetovoimasta niin, että katselu vähitellen mm. syrjäyttäisi aidot sosiaaliset suhteet ja aktiivisen oman tekemisen.

Aikaisempien tutkimusten perusteella on arvioitu harvojen vanhempien rajoittavan katselun määrää (yhteenveto Dorr 1986). Kyse on kuitenkin erittäin abstraktista rajoituksesta. Haastattelujen perusteella on selvää, etteivät vanhemmat ajattele lasten katselua määrinä – tunteina ja minuutteina. Tällaiseen kysymykseen saa helposti ei-vastauksen samaan tapaan kuin edellä (esimerkissä MI, 40) haastateltu vastasi ”ei sillä tavalla”. Voi silti ajatella, että katselun määrää rajoitetaan konkreettisemmin, että vanhemmilla olisi toisentyypinen käsitys soveliaasta katselun määrästä. Samassa esimerkissä isä jatkoi vastaustaan kertomalla, että ”jos siinä istutaan oikeen kauan niin sitten saatan kommentaa pihalle”.

Kaikki vanhemmat olivat sitä mieltä, että heidän lapsensa katselumäärä on yleisesti ottaen kohtuullinen, vaikka ajoittain (etenkin pimeänä vuodenaikana) kohtuullisena pidetty määrä voidaan ylittää. Vanhempien kannalta kysymys soveliaan määrän määrittelemisestä ei ole tietystikään helppo, koska mitään absoluuttista kriteeriä ei ole olemassa. Asian näkeminen suhteellisena – ja suhteessa muihin perheisiin – tulee hyvin esille seuraavassa pohdinnassa.

Onko se sun mielestä paljon vai vähän?

– Kyllä joskus tuntuu, että liikaa.. mutta kun mä en tiedä, mihinkä mää sitä

vertaisin. Muuta kun vaan meidän perheen sisällä.. Mutta ehkä ne ei kato siinä määrin .. et mä en tiedä katsooko muissa perheissä lapset aamusta iltayöhön sitä televisiota. Mutta toi menee yleensä toi pienin ensin, sitten kahdeksalta pitää mennä sen keskimmäisen huoneeseensa ja puoli yhdeksältä tuon vanhimman. Että se loppuu silloin. MA, 9 (T 11)

Mielikuva 'muiden perheiden' katselusta on selvästi arviota tehtäessä taustalla, mutta joillakin kriteereillä myös omia käytäntöjä perustellaan. Edellisen esimerkin voisi lukea niin, että "meillä lapset eivät ainakaan katso aamusta iltayöhön, oli tilanne muissa perheissä sitten mikä tahansa". Ajankäytölliset rajaukset ("ennen uutisia") ovat yleinen tapa määritellä katselua, ja lisäksi sovelias katselu määritellään usein sellaiseksi, joka ei aiheuta riippuvuutta. Esimerkkinä tästä on tilanne, jossa lapsi pystyy lähtemään ulos kaverin tullessa hakemaan. Katselu on hallinnassa silloin, kun se ei ole ainoa mahdollinen harrastus.

Niin mitä mieltä sä oot teiän lasten tv:n katsomisesta?

– Mä oon kyllä sitä mieltä, et ei meillä..lasten elämää kyllä ihan hallitse televisio, että meillä on molemmilla lapsilla harrastuksensa, ja ne vie aika paljon aikaa. Että se ehkä sitten suojelee siltä liialta television katselemiselta. Ja sillai, että on yritetty pitää joku rajoitus televisiossa.

Niin teillä on ollut joku semmoinen..aika?

– Joo, meillä on se, että kouluaikana on pyritty, että on se määrätty aika. Uutiset, uutisten jälkeen. MI, 38 (T 13)

Tutkimuksen tekoajankohtana katsoivat 10-14-vuotiaat keskimäärin noin puolituntia televisiota ja videota päivässä (Kasari 1990, 23). Lasten omien arvioiden on todettu yliarvioivan katselun määrää (van der Voort and Vooijs 1990), ja tässäkin tutkimuksessa lasten esittämät arviot olivat melko rohkeita. Vanhempien on koululaisia helpompi arvioida keskimääräistä katselumäärää mm. haastattelulla normaali ilta- ja viikko-ohjelma, johon televisionkatselu suhteutuu. Kaikki haastattelutilanteessa mukana olleet vanhemmat puuttuivat lasten esittämisiin arvioihin, ja aina lasten esittämä arvio tällöin pieneni. Ilmeiseltä syytä tuntuu myös se, etteivät vanhemmat halua antaa lapsistaan television suurkuluttajan kuvaa; koululaisilla itsellään taas tällaista pelkoa ei yleensä ollut. Toisaalta haastatteluja lukiessa saa vaikutelman, että vanhemmat eivät lasten liioittelusta huolimatta kokeneet vaaraa joutua luokitelluksi suurkuluttajaksi kovin suurena. Lasten liioitteluihin suhtaudutaan hyvinkin toteavasti ja neutraalisti. Taustalla tässä suhtautumisessa lienee se, että matkaa omien lasten yhdestä, kahdesta tai jopa kolmesta tunnista "muiden lasten" tai "keskivertolasten" katselumääriin pidetään siltikin pitkänä.

– Minusta ihan kohtuullisesti, että vois se varmaan enemmänkin olla. Eikös näissä tilastoissa ole ihan hurjakin lukuja lasten tv:n katselusta? Että näillä ne harrastukset ja tekemiset täyttää niin paljon, että kyllä sitten on kohtuullista rentoutua ja olla vaan. MA, 23 (T 11)

Haastatteluissa käsityksiä 'prototyypisistä' katselusta ei suoraan osattu kertoittaa, mutta muutamissa muissakin sattumalta esilletulleissa kommentteissa tämä ilmeisen yleinen käsitys on selvästi nähtävissä.

Katsooko sun lapset sun mielestä liikaa televisiota?

– Mun mielestä?

Niin, tai onko tää ees hyvä kysymys?

– Katsooko lapset liikaa televisiota? Minun lapset ei katso televisiota läheskään niin paljon kuin keskimäärin lapset ehkä yleensä katsoo, että ne viettää tv:n edessä pitkän aikaa. MI, 25 (T 13)

Kaiken kaikkiaan näidenkin muutaman havainnon perusteella voi esittää oletuksen siitä, että kyse on yleisemmästä ilmiöstä, joka sellaisenaan on tunnettu. Televisio on ongelma muille, ei meille (vrt. Cullingford 1984, x). Tässä yhteydessä asialla on kuitenkin myös laajempi merkitys. Käsitys "muista" sijoittaa oman perheen siinä määrin 'turvalliselle' puolelle, ettei lasten katselua tai omia käytäntöjä enää tarvitse puolustella. Se aikaisemminkin saatu tulos, ettei kukaan haastatelluista vanhemmista sijoittanut omia lapsiaan suurkuluttajien joukkoon, on tavallisesti tulkittu kaksinaismoraalin tai 'kaunistelun' osoitukseksi. Sadan vanhemman haastattelu antaa mahdollisuuden katsoa kokonaisuutta juuri tässä mielessä.

Olennainen kysymys on, miksi kaikki haastatellut vanhemmat katsoivat omassa perheessä katselun olevan kohtuullista. Kyse ei ensisijaisesti ole siitä, että osa vanhemmista 'kaunistelisi' perheensä tilannetta. Pikemminkin on niin, että katselun määrän arvioimiseen tunteina ei nähdä tarvetta. Verrattuna 'tilastojen hurjiin lukuihin' vanhemmille ei edes tule mieleen, että heillä katselun määrässä olisi jotain ongelmaa. Ongelma on muiden. Tällä tavoin julkisuuden luoma käsitys lasten katselusta toimii itse asiassa tavoitteidensa vastaisesti. Suhteessa melko tavallisina pitämiinsä äärimmäisyystapauksiin vanhemmat voivat pitää omaa katseluaan itsestään selvästi hyväksyttävänä, huomattavasti vähäisempänä kuin mikä tuntuu olevan yleinen käytäntö.

Katselua koskevat säännöt

Vallitseva käsitys lapsia ja televisiota koskevassa tutkimuksessa tuntuu olevan se, ettei valtaosalla vanhemmista ole lasten katselua koskevia sääntöjä. Tutkimuksissa tuodaan lisäksi säännöllisesti esille, että lapset raportoivat säännöistä vielä tätäkin harvemmin. Varsin usein tästä syystä vanhempien arvioidaan liiottelevan sääntöjen olemassaoloa sosiaalisen hyväksyttävyyden vuoksi (ks. yhteenvedo Dorr 1986, 134-136; Cullingford, 1984). Tämä tulos otetaan varsin usein annettuna tosiasiana myös vähemmän perinteisessä tutkimuksessa. Niinpä semioottista lähestymistapaa edustavat Hodge ja Tripp (1986,1) pitävät asiantilaa epäsuorana osoituksena siitä, etteivät vanhemmat pohjimmiltaan usko television vaarallisuuteen. Laadullinen haastatteluaineisto osoittaa jo ensisilmäyksellä ettei yksinkertaiseen survey-kysymykseen ole helppo vastata.

Kysymys siitä, onko haastatelluissa perheissä käytössä lasten katselua koskevia sääntöjä tai rajoituksia osoittautui alusta lähtien sillä tavoin monitulkintaiseksi, että varsin usein haastatellun vastaus kokonaisuutena näytti sisältävän keskenään ristiriitaisia osia. Tämä havainnollistui varsin nopeasti lasten kohdalla. Haastateltava saattoi kertoa saavansa katsoa kaiken, mitä haluaa. Seuraavassa lauseessa hän kertoi menevänsä säännöllisesti nukkumaan kello 21, ja ettei hän koskaan katso myöhäisohjelmia. Kyseessä on siis olennainen rajaus, joka jättää kello 21:n 'vedenjakajan' (ohjelmapoliittiset periaatteet on julkaistu teoksessa Kytömäki ja Paananen, 1988, 243) jälkeiset ohjelmat pois katselusta. Samantapaisia ristiriitaisuuksia alkoi löytyä myös vanhempien haastatelluista, samoin eroavuuksia vanhempien ja heidän lastensa näkemyksissä. Eräässä haastattelussa isä kertoi lasten saavan vapaasti katsoa ennen nukkumaanmenoa kaiken haluamansa lukuunottamatta videokasetteja, jotka hän on merkinnyt lapsilta kielletyiksi. Perheen 10-vuotiaan tytön haastattelu antoi puolestaan kuvan tarkasti määritellystä television viikko-ohjelmasta.

Edellä olevat esimerkit antavat aihetta tuoda esille kaksi haastattelujen tulkinnaan liittyvää ongelmaa. Ensinnäkin ne tukevat jo esitettyä huomiota siitä, että säännöt saattavat olla implisiittisiä tai sillä tavoin itsestäänselvyksiä, ettei niitä koeta säännöiksi. Toiseksi vanhempien vastauksia lukiessa saa vaikutelman, että vastaukset kysymykseen säännöistä tai kontrollista ovat jollain tavoin satunnaisia.

Aineistosta on helppo poimia kaksi vanhempaa, jotka kuvaavat hyvin samalla tavalla perheelle tyypillisiä käytäntöjä. Silti heistä toinen voi sanoa, että perheessä on sääntöjä tai kontrollia, ja toinen kieltää ne. Tässä tapauksessa on ilmeistä, että käsitteet merkitsevät eri asioita näille vanhemmille, toiselle kielteistä, toiselle myönteistä. Eräänä syynä tähän voi olla se, että käsitteinä säännöt tai kontrolli eivät Suomessa ole laajasti käytettyjä puhuttaessa lasten katselusta.

Haastattelussa vanhemmilta kysyttiin, onko heillä lastensa katseluun nähden rajoituksia ja millaisia nuo rajoitukset ovat. Kysymykseen oli vaikea vastata yksiselitteisesti. Erityisesti tämä ilmeni niin, että kielteisiin vastauksiin (ei rajoituksia) liitettiin erilaisia varauksia ja täsmennyksiä. Näissä tapauksissa vanhemmat vastasivat kysymykseen yhtä aikaa sekä myönteisesti että kielteisesti. Tämä luonnollisesti nosti esille kysymyksen siitä, kumpaa vastausta voi 'uskoa' tai painottaa.

Otetaan todellinen esimerkki: haastateltava sanoo, ettei perheessä ole sääntöjä, mutta samalla tuo esille sen, että jos lapsi innostuisi katsomaan 'väkivalta videoita', haastateltava kyllä puuttuisi asiaan. Yhtäältä vastaaja siis pitää väkivaltaa kontrollin arvoisena asiana, toisaalta katsoo, ettei omassa perheessä sääntöjä kuitenkaan ole. Tämä tarkastelu johti siihen oivallukseen, että erilaiset varaukset ovat itse asiassa selityksiä ja täsmennyksiä sille, miksi perheessä ei ole katselua koskevia sääntöjä. Tämä havainto mahdollistaa sen, että voidaan ensinnäkin rekonstruoida survey-tutkimuksessa tyypillinen jakauma vanhempien omasta luokittelusta. Toiseksi näin menetellen voidaan tarkemmin katsoa eri vastausluokkien 'taakse' ja analysoida tarkemmin, mitä vanhemmat itse asiassa vastauksillaan ovat tarkoittaneet. Seuraavassa taulukossa olevat vastaukset on koodattu siinä mielessä kirjaimellisesti, että niille on annettu vanhempien ilmoittama luokitus. Vaikka vastauksilla "on meillä, he eivät saa katsoa myöhäisohjelmia" ja "ei ole, mutta he eivät katsokaan myöhäisohjelmia" on sama sisältö, ne on sijoitettu vastaavasti eri luokkiin.

	pojat		yht.	tytöt		yht.	kaikki
	10-12v.	13-14v.		10-12v.	13-14v.		
	%	%	%	%	%	%	%
on	41	22	33	41	13	31	32
ei	7	6	7	3	-	2	4
ei enää	-	33	13	-	44	16	14
ei, mutta							
- kellon aika	30	-	18	21	25	22	20
- psykologinen selitys	11	17	13	31	-	20	17
- kasvatuksellinen selitys	11	22	16	3	19	9	22
yht. %	100	100	100	99	101	100	99
(N=)	27	18	45	29	16	45	90)

Taulukko 1. Vanhempien vastaukset kysymykseen, onko perheessä katselusääntöjä tai katselun rajoituksia lapsen iän ja sukupuolen mukaan.

Tarkasteltaessa haastatteluja pelkästään siltä kannalta, kuinka vanhemmat itse vastasivat kysymykseen, saadaan tulokseksi, että vain 32 % vanhemmista katsoi perheessä olevan katselua koskevia sääntöjä tai rajoituksia. Vaikka tällaisia tuloksia on tutkimuksissa käytetty osoituksena kontrollin vähäisyydestä, ei luku sellai-

senaan kerro mitään siitä, mitä vanhemmat ovat vastauksillaan suhteellisen eksplisiittisesti tarkoittaneet. Suuri osa kieltävistä vastauksista on nimittäin käytännössä myöntäviä. Tämä tulee ilmeiseksi, kun katsoo tarkemmin esitettyjen varauksen sisältöä. Sellaisia vanhempia, jotka kertovat ilman varauksia, ettei lasten katselua rajoiteta, on 4% kaikista vanhemmista.

Aineistosta käy ilmi, että vanhemmat selittävät sääntöjen ja rajoitusten puuttumista useilla eri tavoilla, yleisimmin varhaisilla nukkumaanmenoajoilla: "Kyllä he saavat vapaasti katsella, mutta he menevätkin yhdeksältä nukkumaan". Kellonai-kaviittaus esiintyy selityksenä sääntöjen puuttumiselle viidenneksessä (20%) haastatteluja (taulukko 1.). Hyvin usein tätä käytäntöä perustellaan sillä, ettei televisiosta tule alkuillasta mitään sellaista, mikä ei sopisi tämänikäisille lapsille. Tältä osin tulokset ovat saman suuntaisia kuin eräässä aikaisemmassa tutkimuksessa, jossa tärkeimpänä katselun rajoituksena pidettiin nukkumaanmenoa ja kotitöitä (Wober et al., 1986).

Lähes viidenneksessä (17%) haastatteluista viitataan lasten omatoimiseen kontrolliin (psykologinen selitys, taulukko 1). Tavallisimmin tämä ilmaistaan siten, ettei katselua kontrolloida, koska lapset osaavat itse valita sopivat ohjelmat tai että katselupäätökset tehdään "hyvässä sovussa". Seuraava lainaus antaa käsityksen siitä, mitä yleensä tarkoitetaan viittauksella lasten omaan kontrolliin. Esimerkissä haastateltu äiti luonnehtii hyvin tyypillisellä tavalla lapsen katselutapoja. Vasta kun haastattelija tekee jatkokysymyksen, tulee esille se, että liiallinen väkivalta on potentiaalinen kontrollin aihe.

Entäs sitten, olet sä missään vaiheessa rajoittanut N.:n television katselua?

- No ajankäytön suhteen ei tarte rajottaa, koska se hyvin vähän on iltasin kotona. Tai jos se on kotona, se on huoneessaan tai me pelataan jotain tai sitten se on kavereitten kanssa pihalla. Että tosiaan jännimmät, mitä se kattoo on Batman ja Ihmemies. Mä tiedän, et jos se kattoo jotain jännempää, se uneksii yöllä ja se tietää sen ittekin, että ei meillä ole ollu ongelmia sen kanssa. Saa nyt siten nähdä, kun meil on noi videot, täytyykö kuinka hirveesti ruveta ostaan kaiken maailman filmejä ja ottaa filmille, että se on vielä nyt ihan arvotus. Ettei sil-lai oo ollu mitään hankaluuksia tähän asti sen suhteen.

Luulet sä, että sä puuttusit, jos hän haluis kattoo kaikki jännärit, mitä televisiosta tulee ja sit nyt kun nää videot on hankittu, niin vuokrata kaiken maailman ... ?

-Kyllä mä puuttusin siihen. En mä missään tapauksessa halua, et se turtuu kaikkeen väkivaltaan, mitä noissa nyt on. Et mun mielestä noissa niinku Ihmemies ja noissa on sitä väkivaltaa, että tota .. me ollaan siitä kyllä keskusteltukin, että niissä on mun mielestä ton ikäselälle ihan tarpeeks kyllä, että ei yhtään sen enempiä tarte olla. MA, 41 (T 10)

Edelliset kaksi luokkaa, viittaus kellonaikoihin ja lasten omaan kontrolliin (yh-teensä 37% vastauksista) kuvastavat tilannetta, jossa eri perheenjäsenten käsitykset sopivista ohjelmista ovat tasapainotilassa, jolloin erityisiä sääntöjä tai rajoituksia ei koeta tarpeelliseksi. Näissä tapauksissa toteamus "ei ole sääntöjä" käytännössä tarkoittaa "ei tarvita sääntöjä".

Kolmas vastauksissa annettu varaus, viittaus kasvatuksellisiin toimenpiteisiin, annettiin 12% vastauksista. Tämä vastaus eroaa selvästi edellisistä, ja sillä on selviä yhtymäkohtia luokkaan 'ei enää rajoituksia' (14%). Tällä vanhemmat tarkoittavat sitä, että lasten annetaan katsoa aikaisempaa enemmän televisiota, kuitenkin niin, että he itse ovat tällöin tarvittaessa katselutilanteessa mukana. Seuraava esimerkki, jossa on myös viittaus sisäistettyyn kontrolliin, valaissee asiaa.

- Nyt kun hän on sitten vanhemmaks tullu, tuntuu ettei jaksa enää... senkin puolesta ettei tarvis kieltää jotain jos nyt tulee joku hyvä länkkäri, joka häntä

kiinnostaa. Joka ei sillain oo, että aattelis että sitä ei sovi antaa katsoo. Koska onhan niissä nyt sen verran valikoitua, tässä televisio-ohjelmassa. Se on eri noi videofilmit, mitä tulee. MI, 18 (P 13)

Vanhemmat kokevat tärkeäksi noudattaa yleistä asiantuntijaohjetta, katsoa televisiota yhdessä lapsen kanssa. Tässä tilanteessa vanhemmat pyrkivät, etenkin epäilyttävien ohjelmien kohdalla, arvioimaan ("kritisoiamaan") ohjelmaa ja vaikuttamaan tällä tavoin siihen, miten lapsi siihen suhtautuu. Yleisesti ottaen aineiston perusteella voisi aikaisemman tutkimuksen suuntaisesti arvioida, että tarkoituksellinen, jatkuva yhdessä katselu ja siihen liittyvä keskustelu, tapahtumien selventäminen ja niihin kantaaottaminen olisi harvinaista. Jo edellä kuvatut haastattelut tuovat kuitenkin esille sen, että katseluun puututaan tarvittaessa voimakkaastikin. Varsinkin monet äidit toivat myös esille sen, että vaikka he eivät välttämättä katsele yhdessä, ovat he koko ajan "kuulolla", seuraavat katselutilanteessa tapahtumia ja ennen kaikkea lastensa reaktioita. Myös David Morley (1986, 160) tuo esille tutkimuksessaan sen, että naiset eivät uppoudu katseluun siinä määrin kuin miehet, vaan säilyttävät perhetilannetta tarkkailevan vanhemman roolinsa useimmiten myös itse katsoessaan.

Kokonaisuudessaan katselua koskevassa kontrollissa tapahtuu varsin dramaattinen muutos tämän ikävaiheen aikana. 10-12-vuotiaiden vanhempien kannalta ongelmattomasta tilanteesta joudutaan vaikeammin käsiteltävään tilanteeseen, jossa päätösvalta katselussa enenevästi siirtyy nuoruusikää lähestyville koululaisille itselleen. Tämä näkyy taulukossa 1 siten, että lasten päätösvaltaa kuvaavat 'ei enää' ja 'kasvatuksellinen selitys' lisääntyvät pojilla 11%:sta 55%:iin ja tytöillä 3%:sta 63%:iin. Osassa perheistä on kyse käytännön pakosta, osassa selvästi havaitusta vanhempien normien sisäistämisestä, ja osassa siitä, ettei katselupäätöksistä haluta tai jakseta tehdä jatkuvaa riidan aihetta, vaikka lasten katsomista ohjelmista ei pidettäisikään.

Sallituille ohjelmille asetetuista kriteereistä riippumatta näyttää ilmeiseltä, että eräänä keskeisenä tavoitteena katselun rajoituksissa toimii koulutyön häiriötön sujuminen. Näyttää siltä, ettei sisällöllisillä tekijöillä olisi kovin paljon vaikutusta; katsotaanhan lapsiperheissä varsin yleisesti viikonlopun iltojen myöhäisohjelmat.

Miten väkivaltainen ohjelma määritellään?

Väkivalta (ja myöhäisohjelmat usein sen synonyymina) on useimmin mainittu kontrollin syy. Mutta mitä vanhemmat väkivallalla tarkoittavat, mistä syistä he sitä pyrkivät välttämään ja miksi pyrkimys ei näytä käytännössä onnistuvan?

Niin tutkimuksessa kuin julkisessa keskustelussakin (ks. esim. Hemánus 1988) televisioväkivaltaa pidetään kielteisenä ennen kaikkea siksi, että sen nähdään lisäävän katsojan aggressiivisuutta ja/tai väkivaltaisuutta. Kukaan haastatelluista vanhemmista ei tuonut tätä perustelua esille synnä oman lapsensa katselun rajoituksille. Vanhemmat uskovat tällaisia vaikutuksia olevan olemassa, mutta eivät katso niiden koskevan omia lapsia. Sen sijaan tuotiin hyvin usein esille toinen usein esitetty tutkimustulos, jonka mukaan televisioväkivalta luo lapsille epärealistisen kuvan väkivallan yksilötason seurauksista (vaikkakaan tutkimuksiin ei tässä yhteydessä viitattu).

Onko vanhempien tapa suhtautua väkivaltaan osoitus kaksinaismoraalin noudattamisesta (vaikuttaa muihin, ei vaikuta omiin lapsiin)? Tälle ajatukselle ei aineistosta näyttäisi löytyvän tukea. Pikemminkin on yksinkertaisesti niin, että vanhemmat kokevat kontrolloivansa menestyksellisesti väkivaltaisen ohjelmiston katselua. Käsitys vahingollisesta televisioväkivallasta tulee selkeästi esille seuraavassa haastattelussa.

– No, ainakin mä tykkään, että tämmöset justiin ninku Kaupunki-Cowboysakin niin ihan ihan kerta kaikkiaan päin naamaa ammutaan ja tämmöset niin mä tykkään, että ne ei oo mitään lasten katsottavia, että et.. mä tykkään että kyllä normaali semmonen, jos nyt kaukaa jota kuta ammutaan, niin sehän nyt monessa elokuvassa tulee, niin sille ei voi mitään, mutta mun mielestä toi on niin semmosta hirveetä, että et ihan tosta lähietäisyydeltä niin.. se on niin kauheeta, että kyllä mä ainakin tämmöset ilman muuta, että ei, eikä videoille. MA, 61 (P 10)

Edellä oleva sitaatti on edustava, tavallista perusteellisempi kuvaus siitä, millaisia ohjelmia vanhemmat kieltävät lapsiltaan, ohjelmia, joita monesti luonnehditaan lyhyesti liian raakoina lasten silmille. Edellä olevaa haastattelujaksoa voi helposti ajatella naiiviksi viihdeväkivallan puolusteluksi. Sen sisältämä ajatus on kuitenkin yhteneväinen vanhempien jakamalle ajatukselle, joka voidaan ilmaista hienostuneemminkin.

– Mutta siis nää tämmöset lännensarjat, niin ne nyt on vähän siinä rajalla. Että osa on semmosta... jos sitä suhteessa arvioi, niin hyvin väkivaltaista paikka paikoin. Mutta kun se kuitenkin, kehys ja ympäristö on erilainen kuin nyt tää niitten muu todellisuus, niin ei ne samaista sitä sillä lailla. Ne ei koe sitä sitten. Mutta tämmösiä ohjelmia on pyritty välttään tai sitten jopa kieltään, joiden tiedetään olevan tarpeettoman väkivaltaista.... Mutta ne useimmiten ajoittuu seläsiin aikoihin, ettei ne sitten katsois muutenkaan televisioo. MI, 42 (P 14)

Gunter, joka on tutkinut englantilaisen yleisön tapaa havaita tv-väkivaltaa, on päätenyt hyvin samansuuntaisiin tuloksiin. Niinpä esimerkiksi väkivaltaisten tapahtumien liittyminen ajallisesti ja paikallisesti läheiseen arkielämään lisäsi niiden koettua väkivaltaisuutta. Selvästi kuvitteellisissa ympäristöissä tapahtuva väkivalta taas koetaan vähemmän hämmentäväksi ja pelottavaksi (Gunter 1985, 245).

Kauhua tai liiallista jännitystä sisältävät ohjelmat ovat myös sellaisia, joiden alkaessa vanhemmat monesti yhteisymmärryksessä etenkin nuorempien lasten kanssa sulkevat television. Usein nämä ohjelmat kuitenkin liitetään väkivaltaohjelmien luokkaan. Ohjelmia luonnehditaan sellaisiksi, joita lapsi ei kestä, ja joista hän saa esimerkiksi painajaisunia.

Kontrollin pääasiallisena tavoitteena on siis varjella lasta kokemuksilta, jotka saattaisivat järkyttää tai pelottaa häntä. Tämä motiivi on selvästi ja ymmärrettävästikin vahvempi kuin pyrkimys luoda lapsille realistinen kuva väkivallan seurauksista. Lapsille pyritään kuitenkin painokkaasti korostamaan sitä, että heidän katsomansa väkivaltakuvaukset eivät anna oikeaa kuvaa väkivallasta. Tämä toimintatapa joudutaan luonnollisesti ottamaan käyttöön juuri sen takia, että lapsille ei voida eikä haluta näyttää realistisia, pelottavia väkivaltakuvia.

Niin keskusteletko te samaan aikaan näistä ohjelmista kun te katsotte niitä?

– Kyllä monesti on kritiikkiä, jostakin joka on aivan yliammuttua. Ja arvostellaan, kritisoidaan – se tulee sitä kautta. Että R. sitten huomaa. Kun hän on ollut aina sellanen järkevä tyyppi, jo pienestä pitäen. Itsellä tuntuu pelaavan tää, ettei hän kaikkea ota. Että sillä hänelle on antanut valtuuksia valita, kun tuntuu ettei hänellä ihan kaikki mee.

– (Isä) No ei. Juuri tossa, jossa tosiaan lyödään päähän, viimesen päälle kuonoon, oikein todella hakataan toinen ihminen. Missä mitään järkee ei oo. Eihän se todellisuudessa oo niin. Koska hänkin on nähnyt sen tilaisuuden, mikä siellä koulussa oli, näytettiin mitä siinä todella tapahtuu, se tietää sen. Niin ei voi, kun tossa hakataan naamaan monta minuuttia ja kaverille ei mitään tapahdu, niin kyllä hän ymmärtää että taatusti tapahtuu. Että se on elokuvaa sitten. MI, 18 (P 13)

Useissa vastauksissa vanhemmat kertovat korostavansa myös yleisemmällä tasolla televisiokuvausten ei-todellista luonnetta. Seuraavassa esimerkissä haastateltu toteaa tämän (käytännössä sisarusten opettaman) menettelytavan hyödyllisyyden.

Onko sun mielestä noissa, yhdeksän jälkeen ohjelmissa, raakattavaa paljon pois, lapsille?

– En mä tiedä onko niissä sitten tota sen pahempaa kuin monissa sarjoissa, joita tulee ennen uutisia. Mutta koska R. kumminkin on niin kun sillai, että se ei pelkää. Et se pienempänäkin, no ehkä se johtuu siitäkin, kun sillä on isompia sisaruksia. Niin se on niitten kans joskus aikoinaan kattonut, ja ne on sille selittänyt, että se on elokuva, se tehdään näin ja näin. Sillä ei oo sellasta käsitystä, et se olis jotain todellista. Että ne on vaan näyteltäjä. Ei se pelkää näitä, mitä niissä on kohtauksia yleensä. Mutta jotenkin mä oon vaan aatellu, että ehkä ne on enemmän aikuisille tarkoitettuja ohjelmia, jotka tulee sitten myöhemmin. Että ne on niinkun valittu, joku muu on tehnyt valinnan. MI, 29 (T 11)

Edellisessä esimerkissä näkyy hyvin, kuinka televisioväkivalta usein käytännössä määritellään suhteessa lapsen kehitykseen ja vastaanottokykyyn. Samalla esimerkit valaisevat hyvin toista kasvatukseen liittyvää erityispiirrettä. Television katselun oppimisessa on löydettävissä lapsen kehityshistoriaan liittyviä kausia, jolloin tietyt asiat tehdään lapselle selväksi. Eräässä aikaisemmassa tutkimuksessa osoitettiin, että vanhemmat joutuvat jo hyvin varhain, lapsen kolmen-neljän ikävuo- den vaiheilla tekemään tälle selväksi, että on olemassa totta ja kuviteltua. Nämä prosessit saivat usein alkunsa vanhempien havaitessa lasten pelästymiset ja huolen fiktiivisten henkilöiden kohtalosta. Toinen ikävaiheen televisiokasvatuksen taustalla oleva tekijä on reaalin fyysinen vaara, joka liittyy esimerkiksi piirrettyjen hahmojen toiminnan jäljittelemiseen. Tämäntyyppinen kasvatusta voidaan nähdä lapsen sosiaalistamisena kulttuuriimme olennaisena osana kuuluvaan fiktion käsitteeseen (Messaris 1987). Samalla tavalla tässä tutkimuksessa monet vanhemmat muistelivat, kuinka heidän oli ollut jossain vaiheessa tehtävä lapselleen selväksi, kuinka epärealistista televisioväkivalta on. Monissa perheissä tämä muistetaan selvänä ajanjaksona, jolloin aiheesta puhuttiin paljon ja jolloin lapsen katselua seurattiin tarkasti.

Lapsiperheiden mediakasvatuksen uusi tulkinta

Miksi vanhemmat eivät haastatteluissa koe tarpeelliseksi korostaa omaa aktiivisuuttaan vastuullisina televisiokasvattajina? Epäilemättä vastaus on löydettävissä siitä, että vanhemmat eivät koe asiaan liittyvän oman perheen kohdalla ongelmia. Lasten ohjelmasuosikkien nähdään heijastavan ikäkaudelle ominaista ohjelma-makua, joka aikanaan muuttuu. Lasten katseluun käyttämä aika ei vanhempien kokemuksen mukaan ole lähelläkään niitä katseluaikoja, joita julkisuudessa kuvaillaan lapsille tavallisiksi. Perheiden katselua koskevat säännöt ovat valtaosaltaan implisiittisiä, julkilausumattomia sääntöjä ja siksi vanhemmat eivät näe tarvetta korostaa aktiivista kontrollia, katselusta päätetään ”hyvässä sovussa”. Myös väkivallan suhteen vanhemmat kokevat toimivansa vastuullisesti rajatesaan pois sellaisen väkivallan, joka ei sovellu lapsen kehitysvaiheeseen. Kaikki tämä tosin hieman monimutkaistuu lasten lähestyessä nuoruusikää, jolloin vastuuta myös vähitellen siirretään varttuville lapsille itselleen.

Lasten katseluun puuttumisen motiivina on ennen kaikkea lasten suojeleminen järkyttäviltä kokemuksilta, jonka vuoksi realistiseen väkivaltaan ja kauhueloku- van lajityyppiin rinnastettaviin ohjelmasisältöihin suhtaudutaan rajoittavasti. Kri-

teereinä käytännön päätöksenteossa vanhemmat käyttävät jatkuvassa vuorovai-
kutuksessa havaitsemiaan lapsissa ilmeneviä välittömiä vaikutuksia, joiden perus-
teella katselutilanteeseen puututaan tarvittaessa voimakkaastikin. Edellisestä
seuraa se, että sallittavat ohjelmasisällöt muuttuvat voimakkaasti lasten kehityk-
sen mukana. Eri ikäisten ja eri kehitysvaiheessa olevien lasten katsomien ohjel-
mien perusteella ei näin voida tehdä välittömiä päätelmiä esimerkiksi eroista van-
hempien sallivuudessa, koska kaikki vanhemmat näyttävät noudattavan rajoituk-
sissa samaa periaatetta.

Vanhempien harjoittama kontrolli ei aina tarkoita ehdottomia katselukieltoja.
On kuitenkin ilmeistä, että ohjelmat, jotka herättävät aikaisempien kokemusten
perusteella vanhemmissa epäilyksiä epäsuotuisista vaikutuksista, joutuvat erityi-
sen seurannan kohteiksi. Nämä ohjelmat katsotaan poikkeuksetta yhdessä lasten
kanssa, lapsen reaktioihin kiinnitetään erityistä huomiota ja vanhemmat tuovat
voimakkaasti esille omat ohjelmaa koskevat käsityksensä. Tulokset antavat viittei-
tä siitä, että koululaisten arviot ohjelmasta muodostuvat olennaiselta osaltaan
vuorovaikutussuhteessa vanhempien kanssa.

Tulokset antavat tukea näkemykselle, että yhdessäkatselu ei toimi vanhempien
televisiokasvatusta kuvaavana indikaattorina. Vanhemmat eivät koe tehtäväk-
seen katsoa säännöllisesti televisiota yhdessä lastensa kanssa. Katselutilanteisiin
puututaan tarvittaessa, ja siksi perheiden historiassa sellaiset yhdessä katsomisen
muodot, jotka aidosti ilmentävät kasvatuksellisia toimenpiteitä, saattavat olla hy-
vinkin harvinaisia. Erityisesti nuoremmilla lapsilla, joiden katsomia ohjelmia van-
hemmat eivät koe kovin ongelmallisiksi, nämä ”opetusjaksot” saattavat keskittyä
muutamaan tilanteeseen, joissa lapselle ”tehdään selväksi” esimerkiksi fiktiivisen
maailman ja todellisuuden ero. Yhdessäkatselun yleistyminen vanhempien lasten
kanssa ei välttämättä heijastele makujen yhdentymistä kuten usein oletetaan
(Dorr et al. 1989). Ainakin osaltaan näyttää olevan kyse siitä, että lasten ohjelmia
ja niiden kuvaamaa ulkoista maailmaa koskeviin tulkintoihin vaikuttaminen, ”oh-
jelmien kritisointi”, on tässä ikävaiheessa keskeiseksi nouseva kasvatuksen
muoto, kun suorat katselukiellot käyvät usein käytännössä vaikeiksi soveltaa. Ky-
symys yhdessäkatselusta ei kaikkiaan olekaan joko-tai -asia. Myös se, että van-
hempi kieltäytyy katsomasta tiettyä, epäilyttävänä pitämäänsä ohjelmaa yhdessä
lapsensa kanssa, saattaa poikkeuksellisuudessaan olla erittäin vahva kasvatuksel-
linen toimenpide.

Edellä esitettyä kuvausta voisi hyvin ajatella olemassa olevan tutkimuksen täy-
dennykseksi. Tutustuminen Jaan Valsinerin ajatuksiin on kuitenkin tuottanut its-
selleni oivalluksen siitä, että lapsille sallittu omatoimisuus tai vanhempien perio-
dittainen puuttuminen lasten katseluun ei ole empiirinen täsmennys vaan olen-
nainen osa taustalla vaikuttavaa kehitysteoriaa.

Ajatus siitä, että katselu yhdessä lasten kanssa kuvaa vanhempien opastusta,
katseluvalintoihin tai tulkintoihin vaikuttamista korostaa määrää laadun kustan-
nuksella. Valsiner on esittänyt vahvaa kritiikkiä tätä psykologiassa usein omaksut-
tua oletusta vastaan, jonka mukaan ihmiset pyrkisivät tai heidän tulisi pyrkiä mak-
simoimaan toimintaansa (maximization; Valsiner 1987, 28). Valsinerin käsitys on
että useimmissa arkielämän tilanteissa ratkaisut perustuvat epätäydelliseen infor-
maatioon ja ratkaisumahdollisuuksia on monia. Niinpä on tavallista, että yleisim-
missä elämäntilanteissa pyritään ratkaisuihin, joihin voidaan olla tyytyväisiä, jotka
ovat riittävän hyviä. Valsiner pitää maksimoinnin periaatetta järkevänä ainoas-
taan tilanteissa, joissa ongelmaan on olemassa vain yksi hyväksyttävä ratkaisu
(mt., 29).

Yhdessä katselun suosituksen taustana on samalla myös käsitys jatkuvan opas-
tuksen hyödyllisyydestä, mikä kuvaa hyvin maksimisaation periaatetta. Perintei-
seen oppimisteoriaan liittyy toinenkin ongelma: lapsen näkeminen passiivisena
opetuksen kohteena. Tämä ajatus on itseasiassa analoginen televisiotutkimuksen

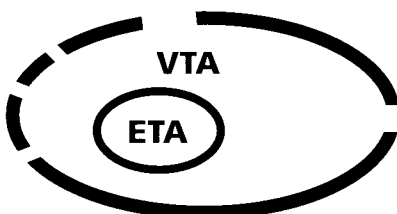
perinteiselle vaikutusteorialle, jossa siinäkin lapsi nähdään passiivisena objektina. Tässä kuvassa ei ole mahdollista hahmottaa esimerkiksi luovuutta.

Vanhempien televisiokasvatuksen luonteen ymmärtämiseksi tarvitaankin uudentyyppinen lapsen kehityksen viitekehys. Valsiner jakaa kehityspsykologiset teoriat neljään lajiin, intra-individuaalisiin, inter-individuaalisiin, individuaalis-ekologisiin sekä individuaalis-sosioekologisiin. Aitoina kehitysteorioina Valsiner pitää kahta viimeksimainittua, jotka sisältävät toiminnan kontekstin ja mahdollistavat myös esimerkiksi luovuuden käsitteellistämisen. Individuaalis-ekologinen lähestymistapa (esimerkkinä Piaget) tarkastelee yksilön tai ryhmän toimintaa ongelmanratkaisutilanteissa, joita nousee esille vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Individuaalis-sosioekologinen (esimerkkinä Vygotsky) viitekehys eroaa edellisestä siinä, että teoria ottaa huomioon toisten avustamisen yksilön ja ympäristön kohtaamisessa. Tässä viitekehyksessä siis yksilön toimintaa ja ajattelua ongelmaratkaisutilanteissa ei nähdä yksilöllisenä vaan olennaisesti sosiaalisena tapahtumana. Valsiner korostaa sitä, että lapsi on hyvin pitkään riippuvainen aikuisista, jotka koko kehityksen ajan auttavat häntä hankkimaan kulttuurisesti hyväksytyjä ja menestyksellisiä tapoja ratkaista ongelmatilanteita (Valsiner 1987, 45-50).

Valsinerin teoreettinen järjestelmä on varsin yksityiskohtainen ja monipolvinen. Se lainaa ja kehittää osia Piagetin, Baldwinin, Wernerin ja Vygotskin kehityspsykologisesta teoriasta ja yhdistää siihen osia Lewinin kenttäteoreettisesta ajattelusta. Valsinerin teoreettisen ajattelun perusosia on kanalisaation käsite. Jo aivan pienestä lähtien lapsen vanhemmat järjestävät lapsen ympäristöä tavoilla, joilla voidaan esimerkiksi välttää vaaroja tai edistää sosiaalisesti toivottavia päämääriä. Lapsen toiminnalle asetetaan rajoja, ja toisaalta tiettyjä toimintatapoja tai ajattelua pyritään edistämään esimerkiksi opettamalla niitä. Rajat tai esteet suuntaavat lapsen toimintaa määrittelemättä kovin tarkaan niitä tapoja, joilla kukin yksilö tähän suuntaan kehittyi. Rajat määrittelevät alueen, jonka sisällä yksilö voi itse aktiivisesti toimia. Tätä aluetta Valsiner kutsuu vapaan toiminnan alueeksi (VTA).

Huolimatta 'fyysisestä' luonteestaan VTA:ta ja sitä kuvaavia rajoja sovelletaan laajasti; itse asiassa vain pienillä lapsilla rajat ovat useimmin fyysisiä (esimerkiksi esteitä portaisiin pääsulle). Alue voidaan laajentaa myös ajatteluun ja tunteisiin. Kun lapsi kehittyi edelleen, rajat muuttuvat sisäistetyiksi psykologisiksi ilmiöiksi (esim. uskomukset, logiikan säännöt, sosiaaliset normit; emt., 91). Kehityksen mukana lapsi oppii luomaan VTA:n omassa ajattelussaan ja tunteissaan – VTA sisäistetään. VTA rakennetaan usein sen perusteella, mitä vanhemmat ajattelevat lapsen pystyvän tekemään tietyssä tilanteessa. VTA on jatkuvan neuvottelun ja muutoksen kohteena, ja lapsi itse on aktiivinen rajojen muuttamisessa.

Toinen Valsinerin kenttäteoreettisia käsitteitä on edistetyn toiminnan alue (ETA). Tällä hän tarkoittaa uusien kykyjen kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä. Yhdessä VTA ja ETA toimivat mekanismina, jonka avulla lapsen kehityksen kanalisaatio organisoidaan (mt., 101). Tätä organisointia voidaan havainnollistaa seuraavalla kuviolla, josta ilmenee myös se, että lapselle mahdollistetun VTA:n ei tarvitse olla kaikilta osiltaan rajattu. Se saattaa sisältää selvät ja vahvat rajat tiettyihin elämänalueisiin (esimerkiksi kauhufilmien katselu) kun taas muualla rajat voivat olla heikommat tai kokonaan määrittelemättä.

Kuvio 1 . Lapsen kehityksen suuntaamisen organisointi Valsinerin mukaan.

Valsinerin teoreettista järjestelmää on käytetty tässä suhteellisen yleisenä ja väljänä viitekehyyksenä, joka ennen kaikkea auttaa näkemään kuvatut empiiriset ilmiöt uudessa valossa. Useimmissa suomalaisissa perheissä television alkuillan ohjelmat kuuluvat VTA:n piiriin vanhempien havaittua lasten pystyvän seuraamaan niitä ilman ongelmia. On mielenkiintoista, että ongelmatilanteissakaan vanhemmat eivät näytä kovin helposti lähtevän muuttamaan VTA:n rajoja (vaikka sitäkin voidaan yrittää). Eräs keskeisin syy tähän on epäilemättä lasten tahto (heidän näkökulmastaan kyse ei ole ongelmasta) ja niin ongelmatilanteista pyritään eroon lisäämällä lasten valmiuksia ja mahdollisuuksia toimia nykyisten rajojen sisällä.

Valsinerin ajatukset eivät kerro vain arkielämän realismista, eikä niitä näin voi ajatella 'riittävän hyvän' kasvatuksen ymmärtämisenä tai puolusteluna. Pikemminkin hän korostaa uudenlaista käsitystä oppimisesta ja kehityksen luonteesta. Oppiminen ja kehitys ei perustu ensisijaisesti jatkuvaan opastukseen. Valsinerin käsitys perustuu yhtäältä lasten omatoimiseen oppimiseen, kokeiluun ja omaan ajatteluun ja toisaalta lasten toiminnalle asetettuihin rajoihin. Siihen kuuluu myös se, että lasten toimintaa seurataan ja tarvittaessa rajoja muutetaan ja lasten kykyjä pyritään edistämään. Kuten edellä kuvattiin, tämäntapaiset toimenpiteet voivat olla perheiden elämänhistoriassa intensiivisiä tapahtumajaksoja, jotka muistetaan tärkeinä virstanpylväinä vielä vuosien takaa. Valsinerin mukaan "harvinaisilla mutta subjektiivisesti tärkeillä tapahtumilla saattaa olla pitkäaikaisemmat vaikutukset heidän tulevaan elämäänsä, kun taas valtaosa usein ja toistuvasti ilmenevästä käyttäytymisestä tai tapahtumista tulee automaattiseksi ja menettää suuntaavan merkityksensä kehityksessä" (mt., 223).

Artikkelin taustalla ollut paradoksi, se etteivät vanhemmat ottaisi nimenomaan television suhteen huomioon vallitsevaa asiantuntijatietämystä, on vienyt tarkastelemaan paitsi sitä miten vanhemmat kertovat televisiokasvatuksestaan myös sitä, mitä asiantuntijat televisiosta ja televisiokasvatuksesta tietävät. Tämän tarkastelun jälkeen voinee sanoa, että valtaosa vanhemmista tekee monin tavoin parhaansa kasvattaakseen lapsistaan kompetentteja katsojia. Silti itse paradoksi on yhä olemassa, koska vallitsevan tietämyksen valossa he näyttävät toimivan väärin. Syyt tutkimuksen hitaaseen kehitykseen ovat varsin syvällä ja oletettavasti ennen kaikkea siinä, että kaikki osapuolet ovat olleet saatuihin tuloksiin omista syistään tyytyväisiä. Tutkimukset ovat tuottaneet audiovisuaalisen median kehityksestä huolestuneille asiantuntijoille, ammattikasvattajille ja vanhemmille 'oikeita' tuloksia (kehityksestä on syytäkin olla huolissaan). Samalla tulokset eivät ole syllistäneet ketään, vaan tuloksista kuullessaan tai lukiessaan jokainen vanhempi on voinut huokaista tyytyväisenä siitä, ettei kuulu suureen enemmistöön.

Kirjallisuus

- Alasuutari, P. (1991)
Tv-ohjelmien arvohierarkia katsomistottumuksista kertovien puhutapojen valossa. Teoksessa J. Kytömäki (toim.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Jyväskylä: Gaudeamus ja Yleisradio.
- Alasuutari, P., Armstrong, K. & Kytömäki, J. (1991)
Reality and fiction in finnish tv viewing. Helsinki: Yleisradio.
- Baacke, D., Sander, U. & Vollbrecht, R. (1990)
Medienwelten Jugendlicher. Ergebnisse einer sozialökologischen Forschungsprojekts. Media Perspektiven 5/1990.
- Bryce, J. & Leichter, H.J. (1983)
The family and television. Forms of mediation. *Journal of Family Issues* 2/1983.
- Buckingham, D. (1996)
Moving Images. Understanding children's emotional responses to television. Guildford and King's Lynn: Manchester University Press.
- Buckingham, D. (1993)
Children talking television. The making of television literacy. Basingstoke: Falmer Press.
- Cullingford, C. (1984)
Children and television. Aldershot: Gower.
- Dorr, A. (1986)
Television and children. A special medium for a special audience. Beverly Hills: Sage.
- Dorr, A., Kovaric, P. & Doubleday, C. (1989)
Parent-child covieing of television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 1/1989.
- Goodman, I.F. (1983)
Televisions role in family interaction. A family systems perspective. *Journal of Family Issues* 2/1983.
- Gunter, B. (1985)
Dimensions of television violence. Aldershot: Gower.
- Hemänus, P. (1988)
Paha vihollinen, hyvä vihollinen. Teoksessa J. Kytömäki ja S. Paananen (toim.) *Televisio ja väkivalta. Suomalaisia näkökulmia*. Helsinki: Yleisradio.
- Hodge, R. & Tripp, D. (1986)
Children and television. A semiotic approach. Worcester: Polity Press.
- Kasari, H. (1990)
TV -yleisö 1989-90. Helsinki: Yleisradio.
- Kytömäki, J. (1996)
Täytyy kattoo jos saa kattoo – laadullinen tutkimus televisiosta ja videosta 10-14-vuotiaiden arkielämässä. Sosiaalipsykologian lisensiaatintutkimus, Helsingin yliopisto.
- Kytömäki, J. (1991)
Televisioyleisö – perheyleisö? Teoksessa J. Kytömäki (toim.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Gaudeamus ja Yleisradio.
- Kytömäki, J. & Paananen, S. (toim.) (1988)
Televisio ja väkivalta. Suomalaisia näkökulmia. Helsinki: Yleisradio.
- Leichter, H.J. (1983)
Families and communities as educators: some concepts of relationship. Teoksessa H.J. Leichter (ed.), *Families and communities as educators*. New York: Teachers College Press.
- Lempiäinen, K. & Virtanen, H. (1991)
Se dallas oli pakko kattoa aina. Tulkintaa perhesarjojen vastaanotosta. Teoksessa J. Kytömäki (toim.) *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Jyväskylä: Gaudeamus ja Yleisradio.
- Lin, C.A. & Atkin, D.J. (1989)
Parental mediation and rulemaking for adolescent use of television and VCRs. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 1/1989.
- Lull, J. (1980)
The social uses of television. *Human Communication Research* 3/1980.
- Messaris, P. (1987)
Mothers comments to their children about the relationship between television and reality. Teoksessa T.R. Lindlof (ed.) *Natural audiences. Qualitative research of media uses and effects*. Norwood: Ablex.
- Morley, D. (1986)
Family television: cultural power and domestic leisure. London: Comedia.
- Palmer, P. (1986)
The lively audience. A study of children around the TV set. Sydney: Allen & Unwin.
- Svenning, M. (1988)
Barn, massmedia och samhälle. Lund: Studentlitteratur.
- Valsiner, J. (1987)
Culture and the development of children's action. A cultural-historical theory of developmental psychology. Chichester: Wiley.
- Viemerö, V. (1990)
Lapsi ja taikalaatikko. *Terveys* 2000 2/1990.
- Wober, J.M., Fazal, S. & Reardon, G. (1986)
Parental control of children's viewing: Patterns of discipline and viewing experience. London: Independent Broadcasting Authority.
- van der Voort, T.H.A. & Vooijs, M.W. (1990)
Validity of childrens direct estimates of time spent television viewing. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 1/1990.